

TÍZ ÉV AZ ERŐFORRÁS-ALAPÚ KKV-VERSENYKÉPESSÉG NYOMÁBAN – A KISVÁLLALATI VERSENYKÉPESSÉGI INDEXEN ALAPULÓ KUTATÁSOK ÁTTEKINTÉSE

TEN YEARS IN PURSUIT OF RESOURCE-BASED COMPETITIVENESS IN SMES: A META-ANALYSIS OF THE RESEARCH IN THE SME COMPETITIVENESS RESEARCH CENTRE

A Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar kutatói a 2000-es évek eleje óta egyre jelentősebb hazai és nemzetközi láthatóság mellett folytatnak vállalkozástani kutatásokat. Az iskola elismert oktatóinak vezetésével több kutatási irány is prosperálni kezdett, melyek közül az egyik a Szerb László vezetett Kis- és Középvállalati Versenyképesség Kutatóközpontban (KKVVKK) zajló erőforrás-alapú mikro-, kis- és középvállalati versenyképesség-kutatás, melyben számos helyi (pl. Regionális Innováció- és Vállalkozáskutató Központ), hazai társegyetemi és nemzetközi (pl. Global Competitiveness Project) együttműködő is részt vesz. Ennek a tanulmánynak a célja a kutatási irány tágabb szakirodalmi környezetének bemutatása, a Kis- és Középvállalati Versenyképesség Kutatóközpont és a Global Competitiveness Project 2014-2024 közötti időszakában megjelent, a Kisvállalati Versenyképességi Indexen alapuló szócikkek szakmai elemzése, az első tíz év munkásságának szakirodalm-alapú áttekintése, kritikai értékelése, valamint a jövőbeli kutatási irányok lehetőségeinek feltérképezése.

Kulcsszavak: mikro-, kis- és középvállalatok, erőforrás-alapú elmélet, vállalati versenyképesség, Kis- és Középvállalati Versenyképességi Kutatóközpont, Global Competitiveness Project, szócikkelemzés

Since the early 2000s, the Faculty of Business and Economics at the University of Pécs has gained increasing national and international recognition for its research in the field of entrepreneurship. Multiple research streams have flourished, notably the resource- and capability-based studies on the competitiveness of micro, small, and medium-sized enterprises conducted by the SME Competitiveness Research Centre. This research has been carried out in collaboration with local partners (e.g., the Regional Innovation and Entrepreneurship Research Centre), national university networks and research centres (e.g., the Entrepreneurship Research and Analysis Network), and international consortia (e.g., the Global Competitiveness Project). This paper aims to contextualize the broader scholarly landscape of this research by providing an analysis of articles published by the SME Competitiveness Research Centre and the Global Competitiveness Project between 2014 and 2024. Additionally, it offers a literature-based historical overview and critical evaluation, while also identifying potential future research directions.

Keywords: micro, small, and medium-sized enterprises, resource-based view, RBV, firm competitiveness, Small and Medium-Sized Enterprise, Competitiveness Research Centre, Global Competitiveness Project

Finanszírozás/Funding:

A szerzők a tanulmány elkészítésével összefüggésben nem részesültek pályázati vagy intézményi támogatásban. The authors did not receive any grant or institutional support in relation with the preparation of the study.

Szerzők/Authors:

Soós Rebeka Sára^a (soos.rebeka.sara@tk.pte.hu) PhD-hallgató; Szabó Dorottya Anna^a (szabo.dorottya@tk.pte.hu) PhD-hallgató; Gorjanecz György^a (gorjanecz.gyorgy@tk.pte.hu) PhD-hallgató

^aPécsi Tudományegyetem (University of Pécs) Magyarország (Hungary)

A cikk beérkezett: 2024. 11. 07-én, javítva: 2025. 04. 19-én, 2025. 07. 17-én és 2025. 09. 01-én, elfogadva: 2025. 09. 02-án. The article was received: 07. 11. 2024, revised: 19. 04. 2025, 17. 07. 2025 and 01. 09. 2025, accepted: 02. 09. 2025.

Copyright (c) 2025 Corvinus University of Budapest, publisher of Vezetéstudomány/Budapest Management Review. This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

A mikro-, kis- és középvállalati szektor (MKKV) vállalatainak jelentősége vitathatatlan, a hozzájárulásuk jelentős a bruttó hazai termékhez, a hozzáadott érték előállításához és a foglalkoztatáshoz a nemzetgazdaságok elsöprő többségében. A KKV-k (kis- és középvállalatok) majdnem az összes nemzetgazdasági szektorban megtalálhatók, változatos értékajánlataikkal hozzájárulnak a jóléthez, a gazdasági verseny fenntartásához, a területi fejlődési egyenlőtlenségek kiegyensúlyozásához, az egyén számára pedig az önkibontakozáshoz, a képességek kipróbálásához, és összességében egy plurális gazdaság és társadalom létrehozatalához és stabilizálásához (Szerb & Rideg, 2023b). Ennek ellenére a gazdálkodástani empirikus kutatások inkább a nagyvállalatok, a transzparens tőzsdei vállalatok és a növekedés motorjaként azonosított magas növekedési képességű vállalatok elemzésére koncentrálnak. Ennek egyik oka az, hogy a Harvard Business School kiemelkedő kutatója, és a versenyképesség meghatározó alakja, Michael Porter nyomán (pl. Porter, 1990, 1996, 1998a, 1998b, 1998c, 2003) egy nemzetgazdaság fejlődése és növekedése, valamint az ország lakosainak jóléte szempontjából elsősorban csak a nemzetközi gazdasági versenyben is láthatósággal rendelkező iparágaknak és ellátási láncoknak van jelentőségük (melyek az adott ország komparatív előnyeinek letéteményesei), a kisvállalatoknak csak akkor, ha klaszterekben tevékenykednek. A másik ok pedig a KKV-szektor rendkívüli heterogenitásban keresendő, még a százezres nagyságrendű adatot magában foglaló, nagy európai adatállományok (pl. ORBIS, AMADEUS) vizsgálatával is kifejezetten nehéz általánosítható következtetésekre jutni. Az Európai Tanács – felismerve a kis- és középvállalkozások versenyképességének jelentőségét – 2000-ben elfogadta a Kisvállalkozások Európai Chartáját, amely politikai alapot teremtett a KKV-k fejlesztését ösztönző európai uniós és tagállami intézkedések számára. Ez a kezdeményezés hozzájárult ahhoz is, hogy a KKV-k versenyképességével foglalkozó tudományos kutatások fokozott figyelmet kapjanak (European Council, 2000). A Kis- és Középvállalati Versenyképesség Kutatóközpont (KKVVKK) és a Global Competitiveness Project (GCP) kutatóinak érvelése szerint is (Szerb, Csapi et al., 2014, p. 6) a KKV-szektor vállalatainak szisztematikus, egyetlen jellemző vagy keresztváltó mentén sem szűkített empirikus elemzése elengedhetetlen ahhoz, hogy a gazdaságpolitika intézkedései ne uniformizáltak legyenek, hanem terület-, iparág- és vállalatspecifikusak. Ezen felül a vállalatvezetők is érdekeltek ebben, hiszen ilyen vizsgálatok hiányában a növekedés és fejlődés determinánsai, a vállalkozói sikert és kudarcot okozó tényezők is homályban maradnak. Ezzel láthatóan a KKVVKK és a GCP kutatói egy, adott irány dominálta tudományos főáram által üresen hagyott kutatási résben folytatják tevékenységüket, ahogyan azt sok más hazai és külföldi műhely is teszi.

A KKVVKK kutatásainak tényleges munkálatai – a már említett jelentős vállalkozástani és vállalkozáskutatási tapasztalatokra építkezve – a 2012.10.01-2014.12.31. között lebonyolított TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0058

(Energiatermelési, energiafelhasználási és hulladékgazdálkodási technológiák vállalati versenyképességi, városi és regionális hatásainak komplex vizsgálata és modellezése) projekt 2. alprojektje (A vállalati versenyképesség és az energiafelhasználás hatékonyságának elemzése az energiát előállító és felhasználó cégek körében) keretében kezdődtek meg: 2013-ban felmérték a szakirodalmi bázist, kidolgozták a koncepcionális modellt, a kérdőívet és az adatfeldolgozási módszertant, 2014-ben pedig sor került az első primer adatfelvételre, mely 799 magyar KKV-t (9946 megfigyelési egységet) foglalt magában. A tapasztalatokat a Szerb, Csapi et al. (2014): „Mennyire versenyképesek a magyar kisvállalatok? A magyar kisvállalatok (MKKV-szektor) versenyképességének egyéni-vállalati szintű mérése és komplex vizsgálata” című tanulmányban foglalták össze, mely a kutatási irány megalapozó szakcikke és a Kutatóközpont első lényeges publikációja a témában. Az azóta eltelt tíz évben az adatállományt hazai társegyetemek, valamint további pályázati forrásokból (EFOP-3.6.2-16-2017-00017, NKFI-OTKA K 131935) finanszírozott szakosodott piackutató cégek segítségével továbbépítették, és 2018-tól kezdve törekedtek a kérdőív és a módszertan nemzetközi terjesztésére is, külföldi partneregyetemek segítségével. Az elvégzett munka eredményeként a magyar adatállomány mellett már egy nemzetközi adatállomány (2024.06.01-ig a kisebb ($n < 50$) is összeállt, ABC sorrendben: Bosznia-Hercegovina, Brazília, Costa Rica, Csehország, Franciaország, Indonézia, Kolumbia, Mexikó, Spanyolország, Szerbia) is lehetőséget biztosít a KKV-k erőforrás-alapú versenyképességének sokrétű tanulmányozására. Az első publikációt pedig 53 db további követte, köztük 25 db külföldi és 28 db hazai megjelenésű szakcikk, könyv, könyvfejezet, műhelytanulmány, kutatási jelentés, konferenciakötet-cikk és doktori értekezés.

Jelen tanulmány célja a pécsi Kis- és Középvállalati Versenyképesség Kutatóközpont és a Global Competitiveness Project által 2014 és 2024 között publikált 54 db tudományos közlemény szisztematikus elemzése és kritikai értékelése, valamint a KVI bemutatása, amely nyomán tájékozódhatunk a hazai KKV-k erőforrás-alapú versenyképesség-kutatásának helyzetéről és feltérképezhetjük a jövőbeli kutatási irányokat.

Az 1. fejezetben sor kerül a vállalat-versenyképesség kutatásának és az erőforrás-alapú elméletre (Resource-Based View, RBV) építkező KKV-versenyképesség elméletének bemutatására, elsősorban a KKVVKK és a GCP kulcselemeinek és módszertanának ismertetése és a tágabb szakirodalmi közegehez való viszonyának tisztázása érdekében. Itt tárgyaljuk a KVI-t is. A 2. fejezet a KKVVKK és a GCP publikációinak áttekintését, elemzését és kritikai értékelését foglalja magába. A 3. fejezetben a legfontosabb eredmények összefoglalása és a jövőbeli kutatási irányok számbavétele olvasható.

A kisvállalat versenyképesség empirikus kutatása

A verseny sokrétűen jelenik meg az emberiség hétköznapjaiban is és az üzleti életben is: nemzetgazdaságok,

területi egységek küzdenek egymással az ott élők életszínvonalának emeléséért, vállalatok a szűkös erőforrásokért és a profitért, munkavállalók a munkahelyekért (Lengyel, 2012, 2016; Szerb, 2010). Ennek megfelelően a gazdasági verseny fogalmának tartalma is sokat változott a gazdaság hazai/nemzetközi története során, mely jól nyomon követhető a szakirodalomban a klasszikusok, a neoklasszikusok, a morálfilozófusok, a racionalisták, az institucionalisták és az evolúciós közgazdászok munkásságának tanulmányozása közben (Szerb & Rideg, 2023b). E fogalmi fejlődés/változás tételes bemutatása a jól ismert, közérthető fogalmak esetén mellőzhető, így ebben a tanulmányban is – mint oly sok más publikációban – a gazdasági verseny fogalma alatt tág értelmezésben a szűkös erőforrásokért vagy fogyasztási javakért másokkal folytatott rivalizálást értjük (Lengyel, 2003, p. 143), míg szűkebb, vállalatokra irányuló értelmezésben „két vagy több szereplő egymással szembeni előnyszerzésre irányuló, adott szabályok között zajló tevékenységét” (Chikán, 2008, pp. 121-122). A versenyképesség fogalma alatt pedig a „versenyzésre való képességet”, a „versenybe való bekapcsolódást és az abban való helytállás képességét” értjük.

A versenyképességet termék, üzletági, vállalati, iparági, regionális, nemzeti és szupranacionális szinteken egyaránt vizsgálták már (Delgado et al., 2012; Szerb et al., 2022; Szerb, Lukovszki et al., 2019; Wang, 2014), ezek közül ebben a tanulmányban csak a vállalatok versenyképességére koncentrálnunk, mely Chikán és Czákó (2009, p. 78) szerint „abban áll, hogy a társadalmi normák betartásával úgy kínáljanak termékeket a fogyasztóknak, hogy azok hajlandók legyenek ezekért a versenytársakénál nagyobb jövedelmezőséget biztosító árat kifizetni”.

A vállalatok versenyképességének empirikus kutatásai meglehetősen sokrétűek, ez minden bizonnyal arra vezethető vissza, hogy változatosan alkalmaznak különböző fogalmi és módszertani megközelítéseket. Török (2003, p. 75) is kiemeli, hogy „a versenyképesség fogalma nem vezethető le közvetlenül és egyértelműen a közgazdaságtan egyik alapvető paradigmájából sem, azaz tulajdonképpen elméletileg nem lehet definiálni”. Ketchen et al. (2007) pedig annak problémás mivoltára hívják fel a figyelmet, hogy milyen módszerrel, pontosan milyen tényezők vizsgálata által lehet a vállalati versenyképességet megfelelően mérni. Más szakirodalomban is megjelennek a homályos, túl széles körű vagy tartalmatlanul rövid definíciókkal kapcsolatos kritikák, valamint az elméleti megalapozottság hiányára, a tényezők öncélú, ad hoc megválasztására és a zavaros metódusok alkalmazására vonatkozó észrevételek (pl. Huggins et al., 2013; Lall, 2001).

Áttekintve a szakirodalmakat, a vállalatok versenyképességének empirikus kutatásában két nagyobb irányzat különíthető el: az input- és az outputorientált megközelítések. Előbbi a versenyképesség input tényezőire és azok hasznosítására (pl. munkaerő, transzformációs és kombinációs folyamatok és műveletek, innováció, infrastruktúra minősége) koncentrálnak, utóbbi pedig a vállalati értékteremtő tevékenységek eredményére, tehát a gazdasági teljesítményre.

Az inputorientált megközelítés területén az elmúlt három évtizedben az erőforrás-alapú elméletek váltak dominánssá (pl. Barney, 1991; Nason & Wiklund, 2018), melyek szerint az erőforrások értékessége, utánozhatatlansága, helyettesíthetlensége, valamint szervezeti kontextusba való illeszkedése határozza meg a vállalat tartós versenyelőnyét. A vizsgált tényezők pontos körét illetően azonban ezek a szakirodalmak is divergálnak: ahogyan Rideg, Sipos et al. (2023, p. 1390) is megjegyzi, a kutatók egy része külön-külön vizsgálta a versenyképesség RBV szerinti tényezőit, míg más kutatók (beleértve a GCP kutatóit is) összetett versenyképességi mutatók kidolgozását részesítik előnyben. Az összetett versenyképesség-megközelítések egyik nagy előnye, hogy lehetővé teszik a versenyképesség tényezőinek rendszerszintű elemzését, amely Miller (1986, 1996) álláspontjával is összhangban áll. A vállalatok versenyképességének sokrétű, komplex megragadása különösen a KKV-versenyképesség esetén lényeges, hiszen a KKV-erőforrások önmagukban általában nem egyediek, nem másolhatatlanok és nem kisajátíthatók (Luo & Child, 2015).

A vállalatok versenyképességének empirikus kutatásának másik irányzata, az outputorientált megközelítés területén az 1990-es évek végén komoly bírálatok (Felipe, 1999 foglalta össze Krugman, Young, Kim és Lau kritikáit) érték a közgazdaságtani módszereket (pl. teljes tényező termelékenység), ezért ezt követően jellemzően a gazdaságtani módszerek, a pénzügyi-számviteli adatokból táplálkozó teljesítménymutatók (pl. jövedelmezőség, hatékonyság, tőkeszerkezet, likviditás, szolvencia, termelékenység) nyertek teret a szakirodalomban (Chatfield & Vangermeersch, 2014; Tangen, 2003). Azonban ezek a szakirodalmak is különbözőek (Rideg, 2018) abból a szempontból, hogy észlelt vagy ex post (Rauch et al., 2009) adatokat használtak-e fel, és a pénzügyi teljesítményt látens mutatókkal, elkülönült vagy aggregált teljesítménymutatókkal (Miller et al., 2013) ragadták-e meg. Rauch et al. (2009) a szakcikk-metaelemzés során azt találta, hogy az empirikus kutatások 80,4%-a csak észlelt pénzügyi és nem-pénzügyi teljesítményindikátorokat számszerűsít, így a részben/egészében ex post adatokon nyugvó vizsgálatok (19,6%) egyértelműen kisebbségbe szorulnak. Ez minden bizonnyal azzal van összefüggésben, hogy Magyarországgal ellentétben a nemzetgazdaságok többségére nem annyira jellemző a nem-tőzsdei vállalatok pénzügyi-számviteli adatainak transzparenciája, így azokat – más megoldás híján – egy kérdőív/interjú keretében kell megkérdezni a résztvevőktől. Miller et al. (2013) szakcikk-metaelemzése a szakirodalmak pénzügyi-teljesítmény-megközelítéseit három csoportba sorolta:

- a. látens teljesítménymegközelítés: a teljesítményt egymással összefüggő teljesítménydimenziók látens struktúrájaként fejezik ki (látens változó(k) képzése faktoranalízissel, megbízhatóságtesztek),
- b. teljesítmény mint elkülönült teljesítménydimenziók tartománya: a teljesítményt elkülönült (vagy egymáshoz lazán kapcsolódó) teljesítménydimenziók összességékként fogják fel (eltérő változók elkülönült elemzése),

c. aggregált teljesítménymegközelítés: a kapcsolódás szorosságától függetlenül teljesítménydimenziók definiálása, kvantifikálása, majd aggregálása (több nézőpontos kiegyensúlyozott mutatószámrendszerek, kompozit indexek, modellépítés, diszkriminanciaelemzés).

Miller et al. (2013) a szakirodalom-elemzés egyik tapasztalataként azt is megállapítja, hogy a látens teljesítménymegközelítés kutatói alkalmazásának relevanciája mellett nincsenek meggyőző érvek, így inkább az elkülönült vagy az aggregált teljesítménydimenziók számszerűsítését és elemzését javasolja.

A leírtak összefoglalására szolgál az 1. ábra, mellyel kapcsolatban azt is fontos megjegyezni, hogy a vállalati versenyképesség kutatása területén az input- és az outputorientált megközelítések kombinálása meglehetősen ritka (Chikán et al., 2022; Laureti & Viviani, 2011).

1. ábra

A vállalat-versenyképesség empirikus kutatásainak tipológiája

Forrás: saját szerkesztés

A KKVVKK/GCP (Kis- és Középvállalati Versenyképesség Kutatóközpont/Global Competitiveness Project) KKV-versenyképesség kutatásai is egyértelműen az inputorientált megközelítéshez, azon belül is az RBV-alapú kompozit versenyképesség-vizsgálatok csoportjához sorolható. Lafuente és Szerb (2021) alapján az RBV az egyik legfontosabb annak megértéséhez, hogy a vállalatok hogyan teremtenek értéknövelő kompetenciákat, és ezáltal hogyan érnek el kiemelkedő teljesítményt. Ennek megfelelően számos empirikus munka született az RBV alapvetéseinek vizsgálatára, több mutatót hoztak létre az üzleti versenyképesség mérésére, ám a szerzők szerint törekedni kell további komplex versenyképességi mutatók létrehozására, amelyben azonosítani lehet a versenyképesség elemzésének javítására képes tényezőket (pl. családi vállalkozások szervezeti hierarchiája). A kutatócsoport munkájában különösen fontos a KKV-fókuszú versenyképesség kutatásának jelentősége. A hazai kutatásokban régóta jelen van a versenyképesség témája, jó példa erre a Budapesti Corvinus Egyetem GTK Versenyképesség Kutató Központjának Versenyben a világgal programja,

amelynek 2019-ben megjelent összefoglalója az 1995–2018 közötti időszakot áttekintve mutatja be a vállalati és a nemzetgazdasági versenyképesség fogalmi és empirikus értelmezéseit. Ez a tanulmány azonban elsősorban a versenyképesség mikro- és makroszintű kereteire, valamint a nemzetközi integrálódás jelentőségére összpontosított, vállalatmérettől függetlenül (Chikán, Czákó et al., 2019). Ennek fényében a pécsi kutatói csapat egyik legfontosabb hozzájárulását a Kisvállalati Versenyképességi Index (KVI) kialakítása jelenti, mely a mikro-, kis- és középvállalatok (MKKV) versenyképességét méri, figyelembe véve a kisvállalatok sajátosságait (Szerb, Csapi et al., 2014). A 2. fejezet keretében feldolgozott egyes tanulmányokban történtek kísérletek a KKV-versenyképesség és a pénzügyi teljesítmény összefüggéseinek elemzésére, tehát az input- és outputorientált megközelítések kombinálására. A KKVVKK/GCP szakirodalmi megalapozása is szervesen építkezik a bemutatott verseny, versenyképesség, vállalat-versenyképesség és konfigurációelméleti fogalmakra. Mindazonáltal a vállalat-versenyképesség fogalmat még hozzá kellett igazítani egy KKV-versenyképesség elemzésére alkalmas, indexkészítést is lehetővé tevő koncepcionális modellhez. Ehhez leginkább a KKV-specifikus gazdálkodástani és menedzsmentismeretek szakirodalmából merítettek forrásokat. A kérdőív, a koncepcionális modell, a változók és a változók kvantifikálásának tételes szakirodalmi megalapozását ebben a tanulmányban mellőzzük, mert azok Rideg (2017), Szerb, Lukovszki et al. (2019) és Szerb, Rideg, Hornyák, Schmuck et al. (2021), valamint Lafuente, Szerb et al. (2020) munkáiból jól ismertek, továbbá változó részletettségű leírások más KKVVKK/GCP-tanulmányokban is előfordulnak. A hivatkozott irodalmakban megtalálhatók a kérdőív kérdésblokkjai és konkrét kérdései részletesen is. A kérdőív témaköreit az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat

A KKVVKK/GCP-kutatás kérdőívének témakörei

1) Szűrőkérdések	9) IKT-eszközök alkalmazása
2) Általános adatok, vállalati adatok	10) Alkalmazottak
3) Tulajdonosi struktúra, döntéshozatal, vállalatkormányzás	11) Termékek és innováció
4) A szervezeti rendszer, üzleti stratégia	12) Marketinggel és értékesítéssel kapcsolatos tevékenység
5) A vállalkozás piacai és versenytársai	13) Jövőbeli növekedési kilátások
6) Nemzetköziesedés	14) Finanszírozás, pályázati tevékenység
7) Fizikai erőforrások hasznosítása	15) Háttér-információk a kitöltőről
8) Együttműködések	

Forrás: saját szerkesztés

A beérkezett kitöltéseket szigorú eljárásrend szerint szűrik, nem képezték a további vizsgálatok tárgyát a kritikusan hiányos kitöltések, az öt fő foglalkoztatotti létszám

alatti kisebb méretű mikrovállalatok, valamint azok, amelyek szemben csődeljárás, felszámolás, végelszámolás vagy kényszerítérlés folyamata kezdődött, zajlott vagy zárult le.

A szűrt minta adatait aztán a 2. táblázatban látható hat lépést követve dolgozzák fel, ezzel kvantifikálva az elemi és komplex versenyképesség-változókat, valamint a KKV-versenyképesség kompozit indexet:

2. táblázat

A kompozit index létrehozása

1)	A változók azonosítása és az értékek kalkulálása (általában [0;4], esetenként [0;3]).
2)	A változóértékek normalizálása a [0;1] tartományba.
3)	A pillérértékek kiszámítása az adott pillér alá tartozó, normalizált változóértékek átlagolásával [0;1].
4)	A pillérértékek normalizálása a [0;1] tartományba.
5)	A normált pillérértékek közös átlagra igazítása, az értékek azonos <i>k</i> -adik hatványra történő emelésével [0;1].
6)	A versenyképességi pontérték kiszámítása, a közös átlagra igazított pillérértékek összeadásával [0;10].

Forrás: saját szerkesztés

A módszertan szerinti 44 versenyképesség-változó által hordozott információtartalmat tehát előbb tíz alindexbe/pillérbe, majd egy versenyképesség kompozit indexbe tömörítik. A tíz kompozit alindex az alábbiak szerint ragadja meg a KKV-k legfontosabb versenyképesség-dimenzióit és kulcs erőforrás-teljesítmény területeit (Lafuente, Szerb et al., 2020; Rideg, 2018; Szerb, Lukovszki et al., 2019; Szerb, Rideg, Hornyák, Schmuck et al., 2021). Szerb és Hornyák 2016-os tanulmányának első ábrája alapján négy tematikus csoport alakítható ki.

Az első pillér a piaci orientáció:

- a. A hazai piac és verseny pillérben az értékesítés földrajzi érintettségét, a célpiacon alakulásának kilátásait, a verseny szintjeit és intenzitását, valamint a vevői igények változására való reagálás képességét leíró változók jelennek meg (5 db komplex versenyképesség-változó).
- b. Az együttműködés pillérben a vállalati fejlődést, valamint az innovációt támogató gazdasági és egyéb külső kapcsolatok meglétét, stabilitását, egyediségét és a kontribúció mértékét vizsgálják (4 db komplex versenyképesség-változó).
- c. A nemzetköziesedés pillérben a külföldi vevők számát és árbevételhez való hozzájárulásuk mértékét, a nyelvismeretet, valamint az elhelyezkedés egyediségét leíró változókat hasznosítanak (4 db komplex versenyképesség-változó).

A második pillér a gyártás:

- a. A humán tőke pillérben az alkalmazotti és vezetői kiválóságot jellemző, valamint a kapcsolódó emberierőforrás-menedzsmentfunkciókat leíró változók jelennek meg (4 db komplex versenyképesség-változó).

- b. A termék pillérbe az új vagy javított termékekkel és szolgáltatásokkal, azok vevőpiaci szegmensekben elért eredményességével, a kapcsolódó találmányokkal, szellemi termékekkel és vagyoni értékű jogokkal, valamint azok egyediségével kapcsolatos változókat vonják be (4 db komplex versenyképesség-változó).
- c. A termelés pillér változói az alkalmazott technológia fejlettségét, modern voltát, korát, a kapcsolódó innovációk szintjét, a termelésirányítási, minőségbiztosítási rendszerek szofisztikáltságát, az IKT-eszközök alkalmazását és azok egyediségét reprezentálják (5 db komplex versenyképesség-változó).

A harmadik pillér/kompetencia a stratégiai döntéshozás:

- a. A döntéshozatal és végrehajtás pillérben jelennek meg az információmenedzsmenthez, döntéshozatalhoz és adminisztratív eljárásokhoz kapcsolódó változók (5 db komplex versenyképesség-változó).
- b. A stratégia pillérben található a működési kör változásának irányát és dinamikáját, a vezetői vállalkozói képességeket és a hosszú távú proaktív stratégia egyediségét leíró változók (4 db komplex versenyképesség-változó).

A negyedik kompetencia az értékesítés:

- a. A marketing pillérben a termékek és szolgáltatások egyedisége, valamint az értékesítési csatornák, az árszínvonal, a marketingkommunikációs eszközök, a marketingmódszerek és innovációk jellemzői fejeződnek ki (6 db komplex versenyképesség-változó).
- b. Az online jelenlét pillérben a vállalat online jelenlétét és a honlap technikai jellemzőit, szolgáltatásait, tartalmát és egyediségét jellemző változókat érvényesítenek (3 db komplex versenyképesség-változó).

Tekintettel arra, hogy elemzéseket az elemi, a komplex és a kompozit KKV-versenyképesség-változók szintjén egyaránt lehet végezni, ezért a módszertan egyedi vállalati visszajelzések megfogalmazására és – elegendő mintaelemszám esetén – ágazati vagy területi összehasonlításra, és a KKV-szektor egészének tanulmányozására egyaránt alkalmas lehet. Ezzel a módszertani eszközök palettáján „arany középutat” kínál a túlságosan uniformizált és a túlságosan unikális módszerek között, ahogyan az a készítők szándéka is volt (Szerb, Csapi et al., 2014). Az alindexek pedig láthatóan funkcionális szemléletet is követnek, hiszen a vállalati főfunkciók közül a menedzsment (döntéshozatal, stratégia, humán tőke), a marketing és a termelés is megjelennek, de a piaci orientáció (Szerb & Hornyák, 2016) pilléreinek (hazai piac, együttműködés, nemzetköziesedés) egyes változói nem csak RBV-elemeket, hanem az egyéni vállalati tényezők kontextusában külső tényezőket is mérnek. A termék pillér nyilván erőteljesen kapcsolódik a marketing, a termelés és a piaci orientációval összefüggő pillérekhez. Az online jelenlét pillér pedig az ilyen irányú vállalati tevékenységek növekvő jelentősége okán került külön pillérbe, és nem maradt kizárólag a marketingkommunikációs eszközök része.

A módszertan fontos sajátossága – azon túlmenően, hogy inputorientált és komplex vállalati belső tényező (RBV) fókuszú – az is, hogy az erőforrások teljesítményének nagyságán keresztül ragadja meg a versenyképességet. A módszertan ezzel egyrészt nincs tekintettel a versenyelőnyök más tényezőire (pl. Deutsch et al., 2013 az iparági pozícióra alapozott vagy az ellátásilánc-folyamatokból fakadó előnyökre; Deutsch et al., 2017; Rideg, 2019b, 2023), másrészt az erőforrások teljesítményét helyezi előtérbe az erőforrások sokféleségével szemben. A felfedezés-orientált stratégiaelmélet (McGrath, 2013a, 2013b) vállalati belső tényező felfogása szerint azonban inkább a sokféleség lényeges a modern gazdasági versenyés során, mert az átmeneti előnyök portfóliójának menedzselése során a vállalkozó/döntéshozó a sokféle erőforrást tudja sokféleképpen kombinálni, miközben a változatos lehetőségek megragadásán vagy veszélyek elhárításán munkálkodik. A vállalkozói effektuáció fogalmát a hazai gazdaságtudományi szakirodalomban meghonosítani igyekvő Vörös et al. (2023) is azt hangsúlyozza, hogy a vállalkozók rugalmasan és kreatívan alakíthatják üzleti döntéseiket a rendelkezésre álló erőforrások, lehetőségek-veszélyek és környezeti feltételek alapján (a felsővezető személyéhez köthető más tényezőket vizsgáló további tanulmányok (pl. Lukovszki et al., 2024; Vörös et al., 2021; Vörös et al., 2024a; Vörös et al., 2024b) mellett). Fontos megjegyezni ezzel kapcsolatban, hogy az effektuációs elmélet a vállalkozási tevékenységre, a mikro- és kisvállalatok indítási koncepciójára, azaz az egyénre (vállalkozó) és nem a vállalatra/vállalkozásra vonatkozik. Nason és Wiklund (2018) empirikus kutatásaik során is azt találták, hogy a vállalatok növekedésének mértéke kevésbé magyarázható a – potenciálisan útfüggőséget és markáns cselekvési tér korlátokat eredményező – magas teljesítményű erőforrásokkal, mint inkább azok sokféleségével.

Hasonlóan említést érdemel az is, hogy még a vállalati belső tényezőkre alapozott versenyelőnyök RBV iskolájának egyes jeles képviselői között is húzódnak ellentmondások. A vállalati működés tágabb értelemben vett inputjainak Barney-féle (1991) és Grant-féle (1991) csoportosítása eltérő (és ezt a diszkrépanciát a későbbi Grant források (pl. Grant, 2021) sem oldják fel): míg Barney (1991) szerint a képességek részei az erőforrásoknak, addig Grant (1991) szerint a vállalati képesség már a működési folyamatokba ágyazott erőforrás-kombinációk eredménye egy-egy potenciálisan vagy ténylegesen keletkező feladat végrehajtása érdekében. Ezzel egyrészt Grant (1991, 2021) erőforrás- és képességfelfogása alkalmasabb arra, hogy a belső tényezők szerkezetét megértsük, másrészt azonban Grant (2008, p. 11) erőforrás-menedzsment megközelítése inkább „belülről kifelé irányuló” logikát követ, mely elsősorban a nagyvállalatok számára jelent alkalmas nézőpontot terveik formálásához. Barney és szerzőtársai 2011-es véleménye alapján az RBV már RBT-nek értékelhető. Nézőpontból 20 év alatt elmélet lett. Őt témát tartottak ígéretesnek a jövőre nézve:

1. összefüggés más nézőpontokkal,
2. erőforrás-beszerezési és -fejlesztési folyamatok,

3. az erőforrás-alapú elmélet mikrovállalatokra vonatkozó alapjai,
4. az erőforrás-alapú elmélet (RBT) és a fenntarthatóság, illetve
5. a módszertannal és méréssel kapcsolatos kérdések az erőforrás-alapú elméleten belül.

Barney és szerzőtársai véleménye szerint az erőforrás-alapú elmélet megújult és nem indult hanyatlásnak (Barney et al., 2011). A bemutatott szakirodalom-alapú érvelés fő következtetése az, hogy a tartalom és az operacionalizálhatóság meggyőző érvei szólnak a Barney-féle (1991) RBV megközelítés KKV-versenyképesség vizsgálati célú felhasználása mellett. A Barney (1991) által megfogalmazott RBV-modell azóta is a stratégiai menedzsment egyik legmeghatározóbb elméleti megközelítése, amely meggyőzően kapcsolja össze a vállalati erőforrásokat a tartós versenyelőnnyel. A modell folyamatos megújulása és adaptálhatósága (Barney et al., 2021) igazolja annak relevanciáját a mai üzleti környezetben is.

A KKVVKK és a GCP publikációinak szakmai elemzése

A kvantitatív alapokon nyugvó elemzést szakirodalom-kutatás és -feldolgozás előzte meg. A KKVVKK- és GCP-publikációk keresése először EBSCO, WoS és Scopus kulcsszavas keresésekkel és a találatok kézi szűrésével zajlott, melynek eredményeként lehetővé vált a részt vevő kutatók relatíve széles körének azonosítása. Ezt követően az egyes kutatók publikációit külön-külön is áttekintettük. A szakirodalom-kutatás eredményeként azonosított 54 db publikáció a 3. táblázat szerint csoportosítható a tanulmányok hazai-külföldi megjelenése, publikációtípusa és a megjelenés éve mentén (a szakirodalom-keresés lezárásának dátuma: 2024.06.30.). Az vizsgált 54 darab tudományos közlemény a pécsi Kis- és Középvállalati Versenyképesség Kutatóközpont és a Global Competitiveness Projectek keretein belül 2013-ban létrehozott adatbázisra épül. Ennek első körben saját tesztelése valósult meg a kutatóközpontban, majd ezt követően a kompozit-index létrehozásakor a konzisztenciaellenőrzés mellett szélesebb körben került kiterjesztésre a felmérés és 2024-ben már több mint 11 országból rendelkezik megfelelő elemszámú válasszal. A tanulmányok egységes szempontrendszerű szakirodalmi összefoglaló táblázata az 1. mellékletben látható.

Az 54 db publikáció 77,7%-a folyóiratcikk, 22,2%-a egyéb tanulmány. A folyóiratcikkek 59,5%-a külföldi megjelenésű, 40,5%-a pedig hazai. Az összes tanulmány 53,7%-a jelent meg magasan jegyzett folyóiratokban (nemzetközi Q1, Q2, hazai A kategória). A konkrét folyóiratok közül a legtöbb tanulmány (13 db) a Competitiveness Review-ban (H index = 39, Emerald kiadó, Business, Management and Accounting tárgykör (Q2/Q2), SJR2023 = 0,73 (Q2), megtekintve a <https://www.scimagojr.com/oldalon>: 2024.09.30.) és (7 db) a Közgazdasági Szemleiben (GMB hazai A kategória) jelent meg. A Kutatóközpont legtermékenyebb publikálói (ABC rendben): Hornyák

3. táblázat

A KKVVKK/GCP-publikációk típusai

			2014-2019	2020-2024	Összesen
nemzetközi megjelenésű	folyóiratcikk	Q1 kategória	0	8	8
		Q2 kategória	0	13	13
		egyéb (Q3, Q4, nem listázott)	2	2	4
hazai megjelenésű	folyóiratcikk	A kategória	0	8	8
		B kategória	2	1	3
		egyéb (C, D, nem listázott)	6	0	6
	könyv, könyvfejezet, műhelytanulmány, kutatási jelentés, cikk konferenciakötet-cikk		4	5	9
		doktori értekezés			
	angol nyelven	0	1	1	
	magyar nyelven	2	0	2	
Összesen			16	38	54

Forrás: saját szerkesztés

4. táblázat

A KKVVKK/GCP-publikációk témái és adatállományai

TÉMATERÜLET		MAGYAR ADATÁLLOMÁNY	NEMZETKÖZI ADATÁLLOMÁNY	
KKV-versenyképesség pénzügyi teljesítmény összefüggései		Márkus (2014), Rideg (2018), Márkus & Rideg (2021b), Márkus & Rideg (2021a)		
RBV pillér- és változó szintű elemzés	fizikai erőforrások, beruházások	Rideg (2014b), Rideg (2014a)	Lafuente et al. (2023)	
	nemzetköziesedés	Szerb, Márkus et al. (2014), Szerb et al. (2015)		
	humán tőke	Balogh et al. (2020), Ásványi et al. (2023)	Balogh et al. (2021)	
	stratégia, menedzsment, döntéshozatal		Bayon & Aguilera (2021), Muhammad (2023), Sipos et al. (2024)	
	online jelenlét		Lányi et al. (2021), Hornyák et al. (2023)	Pérez-Orozco et al. (2024)
marketing		Moreno-Gómez et al. (2023)		
KKV-innováció	termékinnováció	Rideg, Sipos et al. (2022)	Lukovszki et al. (2021)	
	intellektuális tőke	Rideg, Szerb et al. (2023)		
	innováció és export		Moreno-Gómez et al. (2021)	
	innováció és hálózatok átfogó áttekintés	Szerb & Rideg (2023a)	Lafuente et al. (2023)	
RBV hatékonyság- és konfigurációelemzés		Lafuente & Szerb (2015), Rideg (2017), Lafuente, Szerb et al. (2020), Kiss et al. (2023)	Alonso-Ubieta et al. (2021), Lafuente, Leiva et al. (2020), Lafuente & Vaillant (2021), Horváth & Lafuente (2021), Alonso-Ubieta & Leiva (2019), De Montreuil Carmona & Gomes (2021)	
Területi versenyképesség és vállalkozói ökoszisztémák		Szerb et al. (2016), Szerb & Hornyák (2016), Szerb et al. (2023)	Lafuente et al. (2021)	
Családi KKV elemzés		Rideg, Lukovszki et al. (2022), Rideg, Sipos et al. (2023), Kövi-Varga et al. (2024)	Moreno-Gómez & Lafuente (2019), Dvoulétý & Blažková (2021)	
Kutatóközpont alapirodalmak (indexek létrehozatala, irodalmi környezet, primer eredmények, összefoglaló tanulmányok)		Szerb, Csapi et al. (2014), Szerb (2015), Rideg (2019a), Hornyák (2019), Szerb, Rideg et al. (2019b), Szerb, Rideg, Hornyák, Schmuck et al. (2021), Szerb, Rideg, Hornyák, Márkus, Kruzslicz et al. (2021), Szerb, Rideg, Hornyák, Márkus & Kruzslicz (2021), Szerb & Rideg (2023b)	Lafuente & Szerb (2021)*	

*Lafuente és Szerb (2021) nemzetközi szakcikket rendszerez és ágyaz be az erőforrás-alapú vállalat-/KKV-versenyképesség tágabb szakirodalmi közegébe, empirikus elemzést nem tartalmaz.

Forrás: saját szerkesztés

Miklós, Esteban G. M. Lafuente, Rideg András, Sipos Norbert és Szerb László szerzőként és/vagy társszerzőként hozzájuk köthető a KKVVKK/GCP-publikációk több mint 40%-a. Könnyű volt észrevenni továbbá azt is, hogy a kérdőív és a módszertan nemzetközi alkalmazásának 2018-as kezdete után jelent meg a Kutatóközpont első Q1-es cikke (Lafuente, Szerb et al. (2020) tanulmánya a *Journal of Small Business and Enterprise Development* folyóiratban). A 2014-2019 közötti időszak 16 db publikációjában mindössze 2 db nemzetközi tanulmány található és ezek a Q1/Q2 szintnél alacsonyabban besorolt folyóiratokban (*International Journal of Finance, Business, Economics, Marketing and Information Systems; Tec Empresarial*) jelentek meg.

Az 54 db tanulmány 35-féle elemszámú mintát mutat be (55 és 1283 KKV között), attól függően, hogy az elemzéshez melyik dátumbélyegű magyar és/vagy nemzetközi mintát, esetleg csak egy-egy nemzeti, területi vagy ágazati részmintát használtak fel, illetve az adatállományokat milyen szempontok szerint szűrték. A tanulmányok 58,5%-a kizárólag magyar adatokon alapszik, 41,5%-a pedig a nemzetközi adatokon (bennük esetenként a magyar adatokkal is). Hasonlóan változatosak az alkalmazott módszerek is: a tanulmányok csaknem 60%-ában a regresszióelemzés és/vagy a klaszterelemzés módszerei hasznosulnak, de gyakori (kb. 20%) a nem-parametrikus (DEA burkológörbe-elemzés, BoD Benefit of the Doubt elemzés) módszertanok alkalmazása is. Ezen túlmenően a tanulmányok többségében megjelennek a leíró matematikai-statisztikai jellemzések, valamint egyes esetekben az elemi összefüggés-keresés (pl. korrelációelemzés, egyutas varianciaanalízis, keresztváltozós függetlenségvizsgálat, kétmintás t-próbák, bináris választás módszere), a faktoranalízis, a modellezési technikák (pl. SEM strukturális egyenletek módszere), a diszkriminanciaelemzés, a dominanciaelemzés és az esettanulmányos kvalitatív feldolgozás módszerei is. Külön kiemelendő, hogy több tanulmányban (pl. Szerb, Csapi et al. (2014) és Szerb, Rideg et al. (2019b) esetén a KVI (Kisvállalati Versenyképességi Index), Hornyák (2019) és Szerb, Rideg, Hornyák, Schmuck et al. (2021) esetén a KIVI (Kompetencia- és Intézményi Versenyképességi Index), Lányi et al. (2021) és Hornyák et al. (2023) esetén a WebIX (weblap minőség és versenyképesség kapcsolata alapján online jelenlét érettségének számszerűsítése), Rideg (2018) és Rideg (2019a) esetén a KPT) kompozitindex-készítési módszertan is hasznosul. A 4. táblázat az 54 db KKVVKK/GCP-tanulmány tématerképét mutatja az elemzett adatállományok hazai vagy nemzetközi volta szerinti csoportosításban.

A KKVVKK/GCP-tanulmányok vizsgálata során hét fő tématerület körvonalazódott. Az első a KKV-k versenyképességének és pénzügyi teljesítményének kapcsolata. Bár már Szerb, Csapi és munkatársaik (2014) is próbálták bevonni a pénzügyi teljesítményt, az ellentmondásos eredmények végül arra ösztönözték a Kutatóközpontot, hogy az ezt reprezentáló változókat külön kezeljék az azt kiváltó erőforrásoktól. Noha más tanulmányok is foglalkoznak e kérdéssel (például Kövi-Varga et al., 2024), ezek

nem az input- és outputorientált megközelítések összekapcsolására fókuszálnak, jóllehet a szakirodalom egyre sürgetőbben veti fel e kapcsolat vizsgálatának fontosságát (Chikán et al., 2022; Laureti & Viviani, 2011). A második irány az RBV-elvek pillér- és változószintű vizsgálata. Ezek a tanulmányok a versenyképességi változók és a tíz alindex/pillér különálló elemzéseit végzik el. Az eddigi eredmények arra utalnak, hogy bizonyos változócsoporthoz – mint például a hazai piac és verseny, a termelés és technológia, illetve a stratégia pillérhez tartozók – még nem kaptak megfelelő figyelmet. Harmadikként az innováció kérdésköre emelhető ki. A kérdőívben számos változó foglalkozik vele, ám ezek nem alkotnak önálló pillért, mivel a Kutatóközpont decentralizáltan értelmezi az innováció erőforrásait. A kisvállalatok rugalmas és kevésbé formalizált működése miatt az innováció sokszor ezekben inkubálódik, és a szektorban jelenlévő, de sokszor mozdulatlan innovációs potenciál megfelelő aktiválása fontos lépés lehetne a gazdasági növekedés felgyorsítása érdekében. Az RBV-alapú hatékonyság- és konfigurációelemzés is markáns tématerületként jelenik meg. A KVI lehetőséget kínál konfigurációk vizsgálatára, amit a Kutatóközpont aktívan ki is használ. A Miller-féle (1986, 1996) elmélet gyakorlati alkalmazása hangsúlyozza, hogy az egyes erőforrások önmagukban ritkán determinálják a teljesítményt – sokkal inkább annak módja fontos, miként kombinálódnak ezek a vállalaton belül. Az ilyen típusú elemzések célja az optimális inputkombinációk feltérképezése és a működési hatékonyság értékelése. Az eddigi eredmények rámutatnak, hogy kisebb cégek sokszor hatékonyabbak, s bár a nagyobb vállalatok általában versenyképesebbek, ez nem jelent automatikus versenyelőnyt a vállalatméret növekedésével, különösen, ha nem követi őket adekvát szervezeti struktúra. Szintén jelentős kutatási irány a területi versenyképesség és a vállalkozói ökoszisztémák elemzése említendő. A KVI és annak továbbfejlesztett változatai – különösen az intézményi elemekkel kiegészítettek – jól alkalmazhatók térségi vizsgálatokra. A kutatások azt mutatják, hogy nem mindig a budapesti cégek a legversenyképesebbek, noha pénzügyileg jobban teljesítenek. A fővárosban uralkodó kedvező keresleti feltételek a közepes teljesítményű cégek sikerességét is lehetővé teszik, míg a megyeszékhelyeken éppen a kedvezőtlenebb feltételek ösztönözhetik a magas színvonalú erőforrások kiépítését. A kisebb települések esetében pedig a gyengébb versenyintenzitás engedi meg, hogy alacsonyabb versenyképességgel is működőképesek maradjanak egyes vállalkozások. A hatodik tématerület a családi KKV-k sajátosságait tárgyalja. A nemzetközi szakirodalom (például Dvouletý & Blažková, 2021; Felsmann et al., 2022) jelentős figyelmet szentel ezek összehasonlításának, valamint a családi cégek belső heterogenitásának (Daspit et al., 2021; Rau et al., 2019). Bár ez egy erősen publikált terület, a magyar mintán végzett vizsgálatok komoly hozzáadott értéket képviselhetnek mind az oktatásban, mind a további kutatásokban. Végül a Kutatóközpont alapvető irodalmait sem hagyhatjuk említés nélkül, amelyek a KKVVKK/GCP publikációs tér kulcsfontosságúak. Ezekben olvasható a KVI (és WebIX), KIVI és KPT kompozit indexek

megalkotásának elméleti háttere, módszertani részletei, valamint a változók technikai ismertetése és empirikus eredményeik bemutatása. Ezek az összefoglaló művek hiteles képet nyújtanak a Kutatóközpont tudásállományáról és gyakorlati tapasztalatairól.

A tanulmányok egybeeső megállapítása az, hogy az erőforrás-alapú KKV-versenyképesség tényezői jelentős hatással vannak a KKV-k teljesítményére és versenyipiaci pozíciójára, ugyanakkor ezek a hatások eltérők lehetnek a vállalat méretétől, életkorától, iparági besorolásától és regionális elhelyezkedésétől függően. A szakpolitikának pedig az uniformizált gazdaságélénkítő megoldások helyett a helyzetfüggő, egyedi vállalati szükségletekre (a kiemelkedő teljesítményű erőforrásokra, valamint a teljesítménynek jelentős korlátokat szabó szűk keresztmetszetekre) is tekintettel kell lennie. Az erőforrások helyes konfigurációja pedig szignifikánsan javíthatja a vállalati versenyképességet.

Összefoglalás

Ennek a tanulmánynak a célja a KKVVKK/GCP első tíz éves munkásságának összefoglalása és értékelése volt. A Kutatóközpont 2014 és 2024 között 54 db tudományos közleményt publikált, melyek mélyreható elemzésével és a tágabb szakirodalmi környezettel való viszonyának tisztázásával áttekinthették a KKV-k erőforrás-alapú versenyképesség-kutatásának helyzetét és megalapozottan fogalmazhatunk meg javaslatokat a jövőbeli kutatási irányokat illetően.

A vizsgált publikációk 7 tématerület köré csoportosíthatók (lásd 2. táblázat), melyek mindegyike a KKV-versenyképesség egy-egy fontos területét vagy releváns vizsgálati irányát jelölik ki, úgy, mint a versenyképesség (inputorientált szemlélet) és a pénzügyi teljesítmény (outputorientált szemlélet) összefüggéseinek feltárása, a kritikus erőforrások elkülönült és rendszerszintű (konfiguráció, hatékonyság) kutatása, a KKV-k innovációs aktivitásának tanulmányozása, a családi KKV-sajátosságok azonosítása, a vállalati szint aggregálásán alapuló területi versenyképesség elemzése, valamint az indexkészítési módszertanokat és irodalmi környezetüket bemutató alapirodalmak.

Ez a tanulmány a vállalkozástani és a KKV-kutatás szempontjából bír akadémiai relevanciával, ezért a folytatásban a kritikai megállapítások és a jövőbeli kutatási irányok megfogalmazására összpontosítunk a következő szempontok tekintetében:

Adatbázis és módszertan

- A módszertan egy önbevalláson alapuló kérdőív kiértékelésével számszerűsít erőforrás-teljesítmény-változókat, ezért nem mentes a kitöltő szubjektív észlelésétől és annak torzításaitól. Ezek a kitöltő személyéhez köthető torzítások további vizsgálatok tárgyát képezhetik.
- Az adatállományokra alapozva longitudinális/panel-elemzések lebonyolítása jelenleg nem lehetséges. 2018-2019-ben a Kutatóközpont munkatársai tettek

ugyan kísérletet a 2014-ben felmért KKV-k ismételt megkeresésére, azonban a cégek kevesebb mint fele létezett vagy adott választ, így megfelelő nagyságú mintát összeállítani nem lehetett, így egy aktuális, keresztmetszeti állapot képezhető le az adott KKV-helyzetről.

- A vállalat-versenyképesség empirikus kutatásainak tipológiája is azt sugallja, hogy célszerű a teljesítményt okozó és a teljesítményt reprezentáló változókat kategorikusan elkülöníteni (pl. az új/továbbfejlesztett termékek/szolgáltatások árbevételeen belüli aránya már az innováció értékesítésének egy eredményváltozója).

Kisvállalati Versenyképességi Index

- Hasonlóan érdemes kategorikusan elkülöníteni a külső és a belső tényezőket. A KVI döntően belső tényező központú (és az intézményi változók hozzáadására alapvetően a KIVI hivatott), mégis, a jelenlegi KVI-módszertan is foglalkozik részben külső változókkal (pl. a hazai piac pillér egyes változói a versenyintenzitást, a versenyipiaci pozíciót inkább mérik, mint a kapcsolódó erőforrásokat).

A minta jellemzői

- Az egyes publikációkban sokféle szempontból szűrték a mintákat. Az elemzett részminták különbözősége korlátozza a Kutatóközpont sokrétű eredményeinek szintetizálását. Az eredmények összehasonlíthatóságát, a kapcsolódások és különbözőségek azonosítását hátráltatja továbbá az is, hogy a vizsgált 10 év alatt a kérdőív kétszer is változott, illetve változott a változók kvantifikálásának módszertana is (pl. az 1. fejezetben bemutatott 6 lépéses módszertan kezdetben (Szerb, Csapi et al., 2014) még 7 lépéses volt, amikor még alkalmazták a korlátok elméletéből eredeztethető szűk keresztmetszertért történő büntetés korrekciós lépését). A módszertani harmonizáció jelenleg a 2018-2024 mintákra terjed ki, a korábbi felmérésekre még nem.
- A tanulmányok többségében nem foglalkoznak az öt fő foglalkoztatotti létszám alatti mikrovállalatokkal, ezzel a működő vállalatok és vállalkozások kb. 90%-a kívül esik a vizsgálatok fókuszán. Hasonlóan, több tanulmány említi, hogy az elemzések előtt leszűrték a „problémás” cégeket (pl. csőd-eljárás, felszámolás, végelszámolás, kényszertörles miatt). A vállalati válságok természetének RBV-alapú kutatásában álláspontunk szerint ezek a bajban lévő cégeket felölölő részminták nagy segítséget és jó lehetőséget jelenthetnek.
- A mintákat bemutató leírásokból az derül ki, hogy a KKVVKK/GCP adatállományai döntően érett vállalati életciklus szakaszban lévő KKV-król tartalmaznak adatokat. Ez kézenfekvő módon szab korlátot az induló (pl. Farkas et al., 2015) és a korai vállalati életciklusszakaszok sajátosságainak kutatásában is és a meglévő empirikus tapasztalatok általánosíthatóságában is.

Főbb megállapítások és további kutatási irányok

- a. Számos tanulmányban alkalmaznak olyan módszereket (pl. korreláció, egyutas varianciaanalízis, keresztváltozós függetlenségvizsgálat), melyekkel nem mutatható ki oksági viszony, esetleg azt a szakirodalom vagy a feltételezett logikai kapcsolódás alapján előre meg kell határozni (pl. regresszió). Ez alapján nem világos például az, hogy az erőforrások magas teljesítménye okoz-e magas pénzügyi teljesítményt vagy fordítva.
- b. Az 1. táblázat alapján egyértelmű, hogy a Kutatóközpont Q-s publikációi döntően a módszertan nemzetközi terjesztése után keletkeztek, a „nagy gazdaságok” (pl. USA, Kína, Németország, Japán, India, Nagy-Britannia) azonban jelenleg is hiányoznak a részt vevő országok listájából. A nemzetközi terjesztést segítheti egy olyan (Szerb, Rideg et al., 2019a-hoz hasonló) alapirodalom, mely angol nyelven foglalja össze a KVI fő irodalmi-módszertani megfontolásait, változóit és primer empirikus eredményeit.
- c. Az RBV-elemek pillér- és változósintű elemzéseit áttekintve megállapítható, hogy egyes változócsoporthok (pl. a hazai piac és verseny, a termelés és technológia, valamint a stratégia pillérek és azok változói) még nem képezték elkülönült vizsgálatok tárgyát.
- d. Érdekes új perspektívát rejtő kutatási irányt jelenthet az adórendszer és a vállalat-versenyképesség közötti kapcsolat vizsgálata (Lukovszki et al., 2020; Lukovszki et al., 2023), mely szintén szakpolitikai javaslatok megtételére adhat lehetőséget.
- e. Végezetül, az erőforrások teljesítményének tanulmányozása mellett javasoljuk (Nason & Wiklund, 2018 nyomán) az erőforrások sokféleségének elemzését is, valamint (Deutsch et al., 2013; Deutsch et al., 2017 és Rideg, 2019b, 2023 nyomán) az iparági pozícióra alapozott és az ellátásilánc-folyamatokból fakadó előnyök vizsgálatát is.

Felhasznált irodalom

Alonso-Ubieta, S., & Leiva, J.C. (2019). Business competitiveness in Costa Rica: a multidimensional approach. *Tec Empresarial*, 13(3), 28-41. <https://doi.org/10.18845/te.v13i3.4597>

Alonso-Ubieta, S., Mora-Esquivel, R., & Leiva, J.C. (2021). The competitive efficiency of Costa Rican small and medium-sized businesses: a data envelopment analysis approach. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 420-438. <https://doi.org/10.1108/cr-12-2019-0142>

Ásványi, Z., Sipos, N., Bankó, Z., & Berke, G. (2023). Alkalmazottakkal kapcsolatban felmerülő problémák és lehetséges HR megoldások a magyar kvv-k körében a COVID-19 előtti és utáni időszakban. *Marketing és Menedzsment*, 57(4), 46-55. <https://doi.org/10.15170/MM.2023.57.04.05>

Balogh, G., Sipos, N., & Rideg, A. (2020). A javadalmazási rendszerek hatása a magyarországi kis- és középvállalati szektorban. *Közgazdasági Szemle*, 67(12), 1217-1244. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.12.1217>

Balogh, G., Sipos, N., & Rideg, A. (2021). An empirical study of the internal factors influencing the application of compensation incentives in SMEs. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 542-570. <https://doi.org/10.1108/cr-01-2020-0016>

Barney, J.B. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120. <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>

Barney, J.B., Ketchen Jr, D.J., & Wright, M. (2011). The future of resource-based theory: revitalization or decline? *Journal of Management*, 37(5), 1299-1315. <https://doi.org/10.1177/0149206310391805>

Barney, J.B., Ketchen Jr, D.J., & Wright, M. (2021). Bold voices and new opportunities: An expanded research agenda for the resource-based view. *Journal of Management*, 47(7), 1677-1683. <https://doi.org/10.1177/01492063211014276>

Bayon, M., & Aguilera, P. (2021). Managerial perceptions of the strategic relevance of resources and capabilities and its configuration for firm competitiveness: an exploratory study. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 462-476. <https://doi.org/10.1108/CR-01-2020-0023>

Chatfield, M., & Vangermeersch, R. (2014). *The History of Accounting (RLE Accounting)*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315883489>

Chikán, A. (2008). National and firm competitiveness general research model. *Competitiveness Review*, 18(1-2), 20-28. <https://doi.org/10.1108/10595420810874583>

Chikán, A., & Czakó, E. (2009). *Versenyben a világgal. Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén*. Akadémiai Kiadó.

Chikán A., Czakó E., Demeter K., & Losonci D. (2019). Versenyben a világgal? – A mikrogazdasági versenyképességi kutatások eredményei, 1995-2018. *Vezetéstudomány*, 50(12), 16-31. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2019.12.03>

Chikán, A., Czakó, E., Kiss-Dobronyi, B., & Losonci, D. (2022). Firm competitiveness: A general model and a manufacturing application. *International Journal of Production Economics*, 243. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2021.108316>

Daspit, J.J., Chrisman, J.J., Ashton, T., & Evangelopoulos, N. (2021). Family Firm Heterogeneity: A Definition, Common Themes, Scholarly Progress, and Directions Forward. *Family Business Review*, 34(3), 296-322. <https://doi.org/10.1177/08944865211008350>

De Montreuil Carmona, L.J., & Gomes, G. (2021). Measuring competitiveness through the global competitiveness project framework: the Brazilian experience. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 439-461. <https://doi.org/10.1108/CR-12-2019-0164>

- Delgado, M., Ketels, C., Porter, M.E., & Stern, S. (2012). *The determinants of national competitiveness*. National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w18249>
- Deusch, N., Drávavölgyi, T., & Rideg, A. (2013). Note on the Development of Sustainable Supply Chain Strategy. *Chemical Engineering Transactions*, 35, 655-660. <https://doi.org/10.3303/CET1335109>
- Deusch, N., Mészáros, T., & Szabó, L. (2017). A stratégiai paradigmák fejlődésének holisztikus megközelítése. In M. Veresné Somosi & K. Lipták (Eds.), „Mérleg és Kihívások” X. Nemzetközi Tudományos Konferencia = „Balance and Challenges” X. International Scientific Conference (pp. 147-159). Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Dvouletý, O., & Blažková, I. (2021). Determinants of competitiveness of the Czech SMEs: findings from the global competitiveness project. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 361-378. <https://doi.org/10.1108/cr-01-2020-0007>
- European Council (2000). *European Charter for Small Enterprises*. Feira European Council, 19–20 June 2000. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3An26002>
- Farkas, S., Koltai, J.P., & Lukovszki, L. (2015). The entrepreneurial perceptions and motivations of Hungarian students. an empirical study. *Marketing & Management*, 49(1), 71-86. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/1019>
- Felipe, J. (1999). Total factor productivity growth in East Asia: A critical survey. *Journal of Development Studies*, 35(4), 1-41. <https://doi.org/10.1080/00220389908422579>
- Felsmann, B., Ferincz, A., & Kárpáti, Z. (2022). Erőforrások és képességek a vállalati versenyképesség tükrében. Egy empirikus vizsgálat tanulságai. *Vezetéstudomány*, 53(4), 2-16. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2022.04.01>
- Grant, R.M. (1991). The resource-based theory of competitive advantage: implications for strategy formulation. *California Management Review*, 33(3), 114-135. <https://doi.org/10.2307/41166664>
- Grant, R.M. (2008). *Tudás és stratégia*. Alinea Kiadó.
- Grant, R.M. (2021). *Contemporary strategy analysis* (11 ed.). John Wiley & Sons.
- Hornyák, M. (2019). *Új típusú indikátorok a kis- és középvállalati versenyképesség rendszerszemléletű mérésében* (Doktori értekezés). Pécsi Tudományegyetem. <https://ktk.pte.hu/sites/ktk.pte.hu/files/images/kepzes/phd/Horny%C3%A1k%20Mikl%C3%B3s%20diszszert%C3%A1ci%C3%B3%20vegleges.pdf>
- Hornyák, M., Kruzslicz, F., & Lányi, B. (2023). A kis- és középvállalatok digitális transzformációja – az online jelenlét és a versenyképesség összefüggései. *Közgazdasági Szemle*, 70(5), 517-543. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2023.5.517>
- Horváth, K., & Lafuente, E. (2021). A non-parametric analysis of the effect of the configuration of competitive pillars on competitive efficiency. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 379-396. <https://doi.org/10.1108/cr-12-2019-0143>
- Huggins, R., Izushi, H., & Thompson, P. (2013). Regional competitiveness: Theories and methodologies for empirical analysis. *Journal of CENTRUM Cathedra: The Business and Economics Research Journal*, 6(2), 155-172. <http://dx.doi.org/10.7835/jcc-berj-2013-0086>
- Ketchen, D.J., Hult, G.T.M., & Slater, S.F. (2007). Toward greater understanding of market orientation and the resource-based view. *Strategic Management Journal*, 28(9), 961-964. <https://doi.org/10.1002/smj.620>
- Kiss, T., Szerb, L., Fehér, Z., & Rideg, A. (2023). A hatékonyság és a vállalati kompetenciák kapcsolatának vizsgálata a magyar kisvállalatoknál DEA módszer segítségével. *SZIGMA*, 54(2). <https://doi.org/10.15170/SZIGMA.54.1185>
- Kövi-Varga, A.R., Sipos, N., Rideg, A., & Lukovszki, L. (2024). The comparison of RBV-based competitiveness of Hungarian family-owned and non-family-owned SMEs. *Competitiveness Review*, 34(7), 1-24. <https://doi.org/10.1108/CR-02-2023-0017>
- Lafuente, E., Alonso-Ubieta, S., Leiva, J. C., & Mora-Esquivel, R. (2021). Strategic priorities and competitiveness of businesses operating in different entrepreneurial ecosystems: a benefit of the doubt (BOD) analysis. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 27(5), 1351-1377. <https://doi.org/10.1108/IJEER-06-2020-0425>
- Lafuente, E., Leiva, J.C., Moreno-Gómez, J., & Szerb, L. (2020). A non-parametric analysis of competitiveness efficiency: The relevance of firm size and the configuration of competitive pillars. *BRQ Business Research Quarterly*. <https://doi.org/10.1016/j.brq.2019.02.002>
- Lafuente, E., & Szerb, L. (2015). Competitiveness and efficiency analyses of the Hungarian small businesses. *Scientific Cooperations International Journal of Finance, Business, Economics, Marketing and Information Systems*, 1(1).
- Lafuente, E., Szerb, L., & Rideg, A. (2020). A system dynamics approach for assessing SMEs' competitiveness. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 27(4), 555-578. <https://doi.org/10.1108/jsbed-06-2019-0204>
- Lafuente, E., & Vaillant, Y. (2021). Pulling from the front or pushing from behind: How competency prioritisation should differ to optimise firm competitiveness. *European Business Review*, 33(6), 849-868. <https://doi.org/10.1108/EBR-11-2020-0288>
- Lafuente, E., Vaillant, Y., & Rabetino, R. (2023). Digital disruption of optimal co-innovation configurations. *Technovation*, 125, 102772. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2023.102772>
- Lafuente, E.M., & Szerb, L. (2021). Understanding resource-based competitiveness: Competencies, business processes and alternative performance assessment. *Competitiveness Review*, 31(3), 353-360. <https://doi.org/10.1108/CR-05-2021-165>

- Lall, S. (2001). Competitiveness Indices and Developing Countries: An Economic Evaluation of the Global Competitiveness Report. *World Development*, 29(9), 1501-1525.
[https://doi.org/10.1016/s0305-750x\(01\)00051-1](https://doi.org/10.1016/s0305-750x(01)00051-1)
- Lányi, B., Hornyák, M., & Kruzslisz, F. (2021). The effect of online activity on SMEs' competitiveness. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 477-496.
<https://doi.org/10.1108/CR-01-2020-0022>
- Laureti, T., & Viviani, A. (2011). Competitiveness and productivity: a case study of Italian firms. *Applied Economics*, 43(20), 2615-2625.
<https://doi.org/10.1080/00036840903357439>
- Lengyel, I. (2003). *Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon*. JATEPress.
- Lengyel, I. (2012). Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség. In Z. Bajmócy, I. Lengyel, & G. Málovics (Eds.), *Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság* (pp. 151-174). JATEPress.
- Lengyel, I. (2016). A kutatás-fejlesztés és a versenyképesség térbeli összefüggései a visegrádi országokban. *Tér és Társadalom*, 30(4), 71-87.
<https://doi.org/10.17649/TET.30.4.2808>
- Lukovszki, L., Rideg, A., & Sipos, N. (2020). A társasági adókulcs 2017. évi változása Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 67(7-8), 762-786.
<https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.7-8.762>
- Lukovszki, L., Rideg, A., & Sipos, N. (2021). Resource-based view of innovation activity in SMEs: an empirical analysis based on the global competitiveness project. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 513-541.
<https://doi.org/10.1108/cr-01-2020-0018>
- Lukovszki, L., Rideg, A., Sipos, N., & Vörös, Z. (2023). Az adócsalási hajlandóság empirikus vizsgálata. *Közgazdasági Szemle*, 70(2), 192-212.
<https://doi.org/10.18414/ksz.2023.2.192>
- Lukovszki, L., Sipos, N., Rideg, A., & Vörös, Z. (2024). Relationships and personality roots of entrepreneurs' value creation motivation. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 52(3), 379-411.
<https://doi.org/10.1504/IJESB.2022.10054408>
- Luo, Y., & Child, J. (2015). A Composition-Based View of Firm Growth. *Management and Organization Review*, 11(3), 379-411.
<https://doi.org/10.1017/mor.2015.29>
- Márkus, G. (2014). Magyar KKV-k vagyonszerkezetének versenyképességi szempontú vizsgálata. *Marketing és Menedzsment*, 48(KInsz), 38-49. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/936>
- Márkus, G., & Rideg, A. (2021a). A magyar mikro-, kis- és középvállalatok versenyképessége és pénzügyi teljesítménye. *Közgazdasági Szemle*, 68(6), 617-644.
<https://doi.org/10.18414/KSZ.2021.6.617>
- Márkus, G., & Rideg, A. (2021b). Understanding the connection between SMEs' competitiveness and cash flow generation: an empirical analysis from Hungary. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 397-419.
<https://doi.org/10.1108/cr-01-2020-0019>
- McGrath, R.G. (2013a). *The end of competitive advantage: How to keep your strategy moving as fast as your business*. Harvard Business Review Press.
- McGrath, R.G. (2013b). Transient advantage. *Harvard Business Review*, 91(6), 62-70.
- Miller, C.C., Washburn, N.T., & Glick, W.H. (2013). PERSPECTIVE – The Myth of Firm Performance. *Organization Science*, 24(3), 948-964.
<https://doi.org/10.1287/orsc.1120.0762>
- Miller, D. (1986). Configurations of strategy and structure: Towards a synthesis. *Strategic Management Journal*, 7(3), 233-249.
<https://doi.org/10.1002/smj.4250070305>
- Miller, D. (1996). Configurations revisited. *Strategic Management Journal*, 17(7), 505-512.
[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-0266\(199607\)17:7<505::AID-SMJ852>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0266(199607)17:7<505::AID-SMJ852>3.0.CO;2-I)
- Moreno-Gómez, J., Escandón-Charris, D., Moreno-Charris, A., & Zapata-Upegui, L. (2021). Analysis of the role of process innovation on export propensity in KIBS and non-KIBS firms in Colombia. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(3), 497-512.
<https://doi.org/10.1108/CR-12-2019-0154>
- Moreno-Gómez, J., & Lafuente, E. (2019). Analysis of competitiveness in Colombian family businesses. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 30(3), 339-354.
<https://doi.org/10.1108/cr-11-2018-0074>
- Moreno-Gómez, J., Londoño, J.C., & Zapata-Upegui, L.F. (2023). Marketing strategy and competitiveness: Evidence from Colombian SMEs. *Tec Empresarial*, 17(2), 48-64.
<https://doi.org/10.18845/te.v17i2.6701>
- Muhammad, M. (2023). *Uncovering the Effect of Corporate Governance, Competitiveness, and Distinctive Competence on SMEs Performance in Emerging Countries*. Pécsi Tudományegyetem.
- Nason, R.S., & Wiklund, J. (2018). An Assessment of Resource-Based Theorizing on Firm Growth and Suggestions for the Future. *Journal of Management*, 44(1), 32-60.
<https://doi.org/10.1177/0149206315610635>
- Penrose, E. (1959). *The theory of the growth of the firm*. John Wiley.
- Pérez-Orozco, A., Leiva, J. C., & Mora-Esquivel, R. (2024). The mediating role of marketing management in the relationship between online presence and product innovation among SMEs. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*.
<https://doi.org/10.1108/jefas-04-2022-0087>
- Porter, M.E. (1996). Competitive advantage, agglomeration economies, and regional policy. *International Regional Science Review*, 19(1-2), 85-90.
<https://doi.org/10.1177/016001769601900208>
- Porter, M.E. (1998a). Clusters and the New Economics of Competition. *Harvard Business Review*, 76(6), 77-90.

- Porter, M.E. (1998b). *Competitive advantage of nations*. Free Press.
- Porter, M.E. (1998c). *On competition*. Harvard Business School.
- Porter, M.E. (2003). The economic performance of regions. *Regional Studies*, 37(6-7), 549-578. <https://doi.org/10.1080/0034340032000108688>
- Rau, S.B., Schneider-Siebek, V., & Günther, C. (2019). Family Firm Values Explaining Family Firm Heterogeneity. *Family Business Review*, 32(2), 195-215. <https://doi.org/10.1177/0894486519846670>
- Rauch, A., Wiklund, J., Lumpkin, G.T., & Frese, M. (2009). Entrepreneurial Orientation and Business Performance: An Assessment of past Research and Suggestions for the Future. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 761-787. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2009.00308.x>
- Rideg, A. (2014a). A vállalati működés energetikai jellemzői a mikro-, kis- és közepes vállalati szektorban – egy kismintás, unikális, Dél-dunántúli MKKV energetikai felmérés gyakorlati tapasztalatai. *Sugo Szemle*, 1(2), 20-40.
- Rideg, A. (2014b). Versenyképesség és energiatudatosság a kisvállalatok körében a Dél-Dunántúlon. *Marketing és Menedzsment*, 48(Különszám), 50-60. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/937>
- Rideg, A. (2017). The configurations of SME's competencies are not competing. an empirical study of Hungarian SMEs. In L. Berényi (Ed.), *Management Challenges in the 21st Century. Volume III* (pp. 105-118). Lambert Academic Publishing (LAP).
- Rideg, A. (2018). *A versenyképesség, a vállalati kompetenciák és a pénzügyi teljesítmény összefüggéseinek elemzése a magyar KKV-szektorban*. Pécsi Tudományegyetem, Gazdálkodástani Doktori Iskola.
- Rideg, A. (2019a). A kisvállalatok pénzügyi teljesítménymérésének új módszere. *Marketing és Menedzsment*, 52(2), 17-35. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/291>
- Rideg, A. (2019b). A vállalati belső tényezőkre alapozott klasszikus és modern stratégiaelméletek egységes keretbe foglalása. *Vezetéstudomány*, 50(4), 55-62. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2019.04.06>
- Rideg, A. (2023). *A vállalat stratégiája*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (PTE KTK).
- Rideg, A., Lukovszki, L., Kövi-Varga, A.R., & Sipos, N. (2022). A magyar családi mikro-, kis- és középvállalatok erőforrásai és képességei. *Közgazdasági Szemle*, 69(6), 739-757. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2022.6.739>
- Rideg, A., Sipos, N., & Lukovszki, L. (2022). A kisvállalati termék- vagy szolgáltatásinnováció erőforrás-alapú megközelítése. *Közgazdasági Szemle*, 69(7-8), 929-961. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2022.7-8.929>
- Rideg, A., Sipos, N., Lukovszki, L., & Kövi-Varga, A.R. (2023). A magyar családi mikro-, kis- és középvállalatok erőforrás- és képességkonfigurációi. *Közgazdasági Szemle*, 70(12), 1389-1413. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2023.12.1389>
- Rideg, A., Szerb, L., & Varga, A.R. (2023). The role of intellectual capital on innovation: Evidence from Hungarian SMEs. *Tec Empresarial*, 17(2), 1-19. <https://doi.org/10.18845/te.v17i2.6695>
- Sipos, N., Gyarmatiné Bányai, E., & Venczel-Szakó, T. (2024). An international empirical study on the relationship between decision-making information complexity and resource-based view in small and medium-sized enterprises. *Systems Research and Behavioral Science*, 41(3), 453-470. <https://doi.org/10.1002/sres.2988>
- Szerb, L. (2010). A magyar mikro-, kis- és középvállalatok versenyképességének mérése és vizsgálata. *Vezetéstudomány*, 41(12), 20-35. <https://doi.org/10.14267/veztud.2010.12.02>
- Szerb, L. (2015). A versenyképesség mérése és empirikus vizsgálata a magyar kisvállalati szektorban. *Prosperitas*, 2(2), 14-18. <https://publikaciotar.uni-bge.hu/id/eprint/1070/1/Szerb-L..pdf>
- Szerb, L., Csapi, V., Deutsch, N., Hornyák, M., Horváth, Á., Kruzslicz, F., Lányi, B., Márkus, G., Rác, G., Rappai, G., Rideg, A., Szűcs, P.K., & Ulbert, J. (2014). Mennyire versenyképesek a magyar kisvállalatok? A magyar kisvállalatok (MKKV szektor) versenyképességének egyéni-vállalati szintű mérése és komplex vizsgálata. *Marketing & Menedzsment*, 48 (Különszám), 3-21. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/934/805>
- Szerb, L., Csapi, V., Hornyák, M., Horváth, Á.B., Kruzslicz, F., Márkus, G., & Rideg, A. (2016). *Versenyképesség országos, regionális és egyedi vizsgálata és elemzése a magyar kisvállalatok körében. magyar kisvállalatok (MKKV szektor) versenyképességének kompetencia alapú mérése és komplex vizsgálata: 2016 február változat*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (PTE KTK).
- Szerb, L., & Hornyák, M. (2016). A magyar kisvállalatok versenyképességének vizsgálata regionális összehasonlításban. In I. Lengyel & B. Nagy (Eds.), *Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraparosodása* (pp. 307-325). JATEPress.
- Szerb, L., Hornyák, M., Krabatné Fehér, Z., & Rideg, A. (2023). Magyarországi városrégiók versenyképességének mérése és elemzése. *Közgazdasági Szemle*, 70(2), 119-148. <https://doi.org/10.18414/ksz.2023.2.119>
- Szerb, L., Horváth, K., Lukovszki, L., Hornyák, M., & Fehér, Z. (2022). The Role of Entrepreneurship Ecosystems in Hungarian Urban Regions. *International Journal of Sociology*, 52(2), 334-351. <https://doi.org/10.1080/00207659.2022.2086421>
- Szerb, L., Lukovszki, L., & Varga, A. (2019). A vállalkozói ökoszisztéma Magyarország városrégióiban. *Hungarian Statistical Review/Statistikai Szemle*, 97(8). <https://doi.org/10.20311/stat2019.8.hu0749>
- Szerb, L., Márkus, G., & Csapi, V. (2014). Versenyképesség és nemzetköziesedés a magyar kisvállalatok körében a 2010-es években. *Külgazdaság*, 58(11-12), 53-75.

- Szerb, L., Márkus, G., & Csapi, V. (2015). Competitiveness and Internationalisation in the Hungarian Small Business Sector in the 2010s. *Studies in International Economics : Special Issue of Külgazdaság, I(1)*, 94-115.
- Szerb, L., & Rideg, A. (2023a). Innovációk, innovációs együttműködések és versenyképességi kompetenciák a magyar mikro-, kis- és középvállalati (mkkv) szektorban, a 2016-2022-es időszakban. In M. Csath & B. Nagy (Eds.), *Innovációs sikerfeltételek a kis- és közepes vállalkozások (MKKV-k) körében* (pp. 100-172). Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE).
- Szerb, L., & Rideg, A. (Eds.). (2023b). *Kisvállalati gazdaságtan és menedzsment: versenyképességi megközelítés*. Akadémiai Kiadó.
- Szerb, L., Rideg, A., Hornyák, M., Márkus, G., & Kruzslicz, F. (2021). Kisvállalatok kompetencia alapú versenyképességi indexének készítése. In A. Varga (Ed.), *Regionális innováció, vállalkozás és gazdasági növekedés* (pp. 177-192). Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (PTE KTK).
- Szerb, L., Rideg, A., Hornyák, M., Márkus, G., Kruzslicz, F., Lukovszki, L., Fehér, Z., & Bedőházi, Z. R. (2021). A magyar kisvállalati (MKKV) szektor versenyképességének mérése a Kis- és Középvállalati Versenyképességi (KKVI) index segítségével. In A. Varga (Ed.), *Regionális innováció, vállalkozás és gazdasági növekedés* (pp. 193-207). Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (PTE KTK).
- Szerb, L., Rideg, A., Hornyák, M., Schmuck, R., Bedőházi, Z.R., & Krabatné Fehér, Z. (2021). *Magyarországi városagglomerációk versenyképesség-mérése és elemzése a Kompetencia és Intézményi Versenyképességi Index alapján. RIERC kutatási beszámoló # 2021/006*. PTE-KTK Regionális Innováció- és Vállalkozáskutatói Központ.
- Szerb, L., Rideg, A., Kruzslicz, F., Márkus, G., Lukovszki, L., Krabatné Fehér, Z., Hornyák, M., & Horváth, K. (2019a). *Capability-based competitiveness measurement and analysis in the Hungarian small business sector, RIERC research reports 2019/001*.
- Szerb, L., Rideg, A., Kruzslicz, F., Márkus, G., Lukovszki, L., Krabatné Fehér, Z., Hornyák, M., & Horváth, K. (2019b). *Kompetencia-alapú versenyképesség-mérés és -elemzés a magyar kisvállalati (MKKV) szektorban. RIERC kutatási beszámoló # 2019/001*. PTE-KTK Regionális Innováció- és Vállalkozáskutatói Központ.
- Tangen, S. (2003). An overview of frequently used performance measures. *Work Study*, 52(7), 347-354. <https://doi.org/10.1108/00438020310502651>
- Török, Á. (2003). Mit mérünk mivel? A versenyképesség értelmezéséről és mérési problémáiról. In J. Fogarasi (Ed.), *EU-csatlakozás és versenyképesség* (pp. 73-106). Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ (STRATEK).
- Vörös, Z., Lukovszki, L., Rideg, A., & Sipos, N. (2021). A szociális és vállalkozási motivációs erők dinamikájának vizsgálata a profitorientált vállalkozók körében. *SZIGMA*, 52(2), 165-184.
- Vörös, Z., Lukovszki, L., Rideg, A., & Sipos, N. (2024a). The mediating role of social and entrepreneurial self-efficacies in the relationship between entrepreneurial social identities and intention. *Jornual of Small Business and Enterprise Development*, 32(8), 1-17. <https://doi.org/10.1108/JSBED-12-2023-0608>
- Vörös, Z., Lukovszki, L., Sipos, N., & Rideg, A. (2024b). Szociális és vállalkozói énhatékonyságok, vállalkozói szociális identitások és vállalkozói szándék. *Statisztikai Szemle*, 102(6), 607-628. <https://doi.org/10.20311/stat2024.06.hu0607>
- Vörös, Z., Rideg, A., Sipos, N., & Lukovszki, L. (2023). A vállalkozói döntéshozatali logikák kognitív megközelítése. *Közgazdasági Szemle*, 70(5), 544-563. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2023.5.544>
- Wang, H.-L. (2014). Theories for competitive advantage. In H. Hasan (Ed.), *Being Practical with Theory: A Window into Business Research* (pp. 33-43). lulu.com.

Melléklet

A szakirodalmi adatbázis elemzésének egységes szempontrendszerű összefoglaló táblázata elérhető itt: <https://doi.org/10.7910/DVN/WAJUQN>